

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНОЮ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЮ СУЛУЖБОЮ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

INTERACTION OF OPERATIONAL UNITS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE WITH THE STATE PENITENTIARY SERVICE OF UKRAINE TO PREVENT PENITENTIARY CRIME UNDER MARTIAL LAW

Давиденко В.В., к.ю.н.,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
Харківський національний університет внутрішніх справ

В статті досліджено взаємодію оперативних підрозділів Національної поліції України з Державною кримінально-виконавчою службою України щодо запобігання пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні.

Встановлено, що у практичній діяльності взаємодія оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України відбувається в таких випадках:

- по-перше, при необхідності використання в інтересах слідства результатів оперативно-розшукової діяльності;
- по-друге, для застосування під час розслідування кримінальної справи, яка знаходиться в провадженні слідчого, оперативно-розшукових (оперативно-технічних) можливостей органу дізнання;
- по-третє, коли ним самостійно здійснюється досудове розслідування у формі дізнання;
- по-четверте, при виконанні оперативними підрозділами доручень та вказівок слідчого про проведення слідчих/розшукових дій або надання допомоги слідчому в їх проведенні.

Під взаємодією оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України слід розуміти засновану на вимогах закону і відомчих нормативно-правових актів, узгоджену за проміжними і кінцевими цілями діяльність адміністративно і службово-незалежних один від одного органів, яка координується слідчим і здійснюється при комплексному поєднанні та ефективному використанні повноважень, методів і засобів, що ними наділені ці органи, для розкриття кримінальних правопорушень вчинених в установах виконання покарань ДКВС України.

За результатами проведеного дослідження констатовано, що взаємодія оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України щодо запобігання пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні являє собою спільну діяльність відповідних суб'єктів, яка має узгоджений, систематичний та цілеспрямований характер, спрямований на недопущення розповсюдження кримінальних правопорушень вчинених в установах виконання покарань ДКВС України шляхом вчинення нормативно визначених та узгоджених за місцем і часом дій із застосуванням відповідного правового інструментарію.

Важливим аспектом стало й те, що лише об'єднаними зусиллями та ефективною взаємодією оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України можна ефективно запобігати пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні.

Саме єдність задач має служити ефективним стрижнем ефективної взаємодії, взаємодією оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України. При цьому кожний учасник взаємодії має нести персональну відповідальність за свої дії.

Ключові слова: взаємодія, оперативні підрозділи Національної поліції України, Державна кримінально-виконавча служба України, запобігання злочинності, пенітенціарна злочинність, умови воєнного стану в Україні.

The article examines the interaction between the operational units of the National Police of Ukraine and the State Criminal Executive Service of Ukraine to prevent penitentiary crime under martial law in Ukraine.

The author establishes that in practice the interaction of operational units of the NPU with the SPS of Ukraine takes place in the following cases

- firstly, when it is necessary to use the results of operational and investigative activities in the interests of the investigation
- secondly, for the use of operational and investigative (operational and technical) capabilities of the investigating body during the investigation of a criminal case under investigation by the investigator
- thirdly, when it independently conducts pre-trial investigation in the form of inquiry;
- fourthly, when operational units execute orders and instructions of the investigator to conduct investigative/search actions or assist the investigator in conducting them.

The interaction of operational units of the NPU with the SPS of Ukraine should be understood as the activity of administratively and officially independent bodies based on the requirements of law and departmental regulations, coordinated by intermediate and final goals, which is coordinated by an investigator and carried out with a comprehensive combination and effective use of the powers, methods and means vested in these bodies to solve criminal offenses committed in penal institutions of the SPS of Ukraine.

Based on the results of the study, it is stated that the interaction of the NPU operational units with the SPS of Ukraine to prevent penitentiary crime under martial law in Ukraine is a joint activity of the relevant entities which is coordinated, systematic and purposeful, aimed at preventing the spread of criminal offenses committed in the penitentiary institutions of the SPS of Ukraine by performing normatively defined and coordinated actions in place and time with the use of the relevant legal instrument.

Another important aspect is that only through joint efforts and effective interaction between the operational units of the NPU and the SES of Ukraine can penitentiary crime be effectively prevented under martial law in Ukraine.

It is the unity of tasks that should serve as an effective core of effective interaction, interaction of operational units of the NPU with the SES of Ukraine. At the same time, each participant in the interaction should be personally responsible for his or her actions.

Key words: interaction, operational units of the National Police of Ukraine, the State Criminal Executive Service of Ukraine, crime prevention, penitentiary crime, martial law in Ukraine.

Постановка проблеми. Неоголошена рф війна проти України і як наслідок проголошений 24 лютого 2022 року воєнний стан, не лише позначилися на кримінально-правовій статистиці в державі в цілому, а й відіграли значну негативну роль на пенітенціарній злочинності.

У системі суб'єктів запобігання пенітенціарній злочинності Державна кримінально-виконавча служба (далі – ДКВС)

України по праву посідає основне місце, що зумовлено, у першу чергу, специфікою її завдань, щодо здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Проте реалізація даної функції являється неможливою без налагодженої та ефективної взаємодії ДКВС України з оперативними підрозділами Національної поліції України (далі – НПУ) [10, с. 135].

Станом на 01.01.2024 року завдяки належній взаємодії між оперативними підрозділами Національної поліції з ДКВС України було розкрито 3 654 кримінальних правопорушень, в ході яких вилучено 26 одиниць зброї, більше 1,3 тис. набойів та 1,4 кг вибухівки.

Нажаль, як показує практика, канали надходження в місця позбавлення волі заборонених предметів та зброї у більшості випадків персоналом ДКВС України не встановлюються, і правоохоронні органи мають надавати належну правову оцінку таким діям.

За справедливим твердженням О. О. Шкути причини потрапляння у місця позбавлення волі заборонених предметів є різними, і в першу чергу як правило залежать не лише від неефективності роботи персоналу ДКВС України щодо перекриття каналів надходження заборонених предметів, а за часту від умисних кримінально-протиправних дій самого персоналу органів і установ виконання покарань спрямованих на незаконне отримання прибутку [8, с. 382].

Такий стан справ нажаль не може не позначитись на взаємодії оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України в процесі запобігання пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Питанням взаємодії служб та підрозділів Національної поліції України з іншими суб'єктами запобігання злочинності у своїх наукових працях приділили увагу такі вітчизняні вчені як: О. М. Бандурка, І. Г. Богатирьов, О. І. Безпалова, І. П. Голосніченко, О. В. Джафарова, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, О. Г. Колб, А. Т. Комзюк, М. В. Корнієнко, В. І. Олфір, О. І. Остапенко, О. П. Рябченко, Ю. П. Свинаренко, В. В. Сокурєнко, С. О. Шатрава, О. О. Шкута, та ін.

Метою даної статті є дослідження взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції України з Державною кримінально-виконавчою службою України щодо запобігання пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з органами правопорядку та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, а також з населенням та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства, і спрямована на задоволення їхніх потреб [1].

Сьогодні оперативні підрозділи НПУ змушені максимально активізувати взаємодію з ДКВС України щодо запобігання пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні.

За справедливим твердженням вітчизняного вченого В. Г. Фатхутдінова у основними напрямками спрямованими на поліпшення взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами запобігання злочинності є: а) сприяння населення як партнера поліції і повноправного учасника діяльності з покращення її роботи; б) підвищення рівня професійної компетентності поліцейських, що дасть змогу впливати на громадську думку про загальну роботу поліції; в) зміцнення взаємодії з органами місцевого самоврядування; г) залучення громадян та громадських об'єднань до профілактики правопорушень; г) розвиток «громадських консультацій», що сприяє кращому інформуванню суспільства щодо пріоритетів поліцейської діяльності та формуванню громадської думки стосовно актуальних проблем у правоохоронній сфері [6, с. 328].

В той же час М. П. Легецький, наголошує на важливих аспектах вдосконалення їх взаємодії, а саме: застосування кожним суб'єктом профілактики тільки йому притаманних форм і методів роботи, рівність суб'єктів профілактики, невтручання одних органів у виняткову компетенцію інших органів і установ, встановлену нормативними правовими актами; погодженість дій різних органів і установ для досягнення загальної мети; ініціативність кожного

органу у постановці питань для загального обговорення і прийняття рішення; забезпечення зацікавлених органів інформацією, яка необхідна для виконання покладених функцій, і її аналіз; прогнозування, планування і контроль за усуненням виявлених недоліків [2, с. 171].

В. Г. Пшеничний зосереджує увагу на необхідності вжиття заходів щодо вдосконалення механізму міжвідомчого співробітництва шляхом обміну інформацією, досвідом роботи, проведення спільних заходів, участі у науково-дослідних розробках та дослідженнях, тощо [3, с. 115–116]. У зв'язку з цим взаємодія оперативних підрозділів з взаємодію з ДКВС України щодо запобігання пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні завжди має інформативний характер, що визначає її гносеологічну і процесуальну її природу, що у свою чергу вимагає чіткого розмежування предмета пізнання і предмета доказування у кримінальній справі.

Так, предмет пізнання ширший за предмет доказування у кримінальній справі та включає не тільки ті обставини, які підлягають доказуванню згідно з вимогами закону, але й факти, які мають значення для застосування найбільш доцільних тактичних прийомів при проведенні окремих слідчих/розшукових дій, обставини, що сприяють розшуку підозрюваного/обвинуваченого і дають змогу своєчасно виявити й правильно оцінити зібрані у справі докази, а також ті слідчі ситуації, які зумовлюють необхідність конкретних форм взаємодії оперативних підрозділів з органами дізнання і досудового слідства, і низку інших обставин. Наприклад, при виборі тактики (лінії поведінки при провадженні дізнання чи досудового слідства), уповноваженій особі варто ознайомитися з даними, отриманими в результаті проведення оперативно-розшукових заходів. При цьому слідчий, якому надається можливість ознайомитися з оперативними матеріалами, повинен добре знати основи оперативно-розшукової діяльності. Це необхідно для того, щоб він міг критично оцінити отримані матеріали, вмів взаємодіяти з оперативними співробітниками, використовуючи результати проведених оперативно-розшукових дій, і водночас не допускати під час слідства розшифровки методів і засобів оперативно-розшукової діяльності [5, с. 44].

На підставі викладеного можна розрізнити взаємодію оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України, яка виникла у зв'язку з оперативно-розшуковою діяльністю та взаємодію у зв'язку зі здійсненням оперативними підрозділами НПУ кримінально-процесуальної діяльності.

У практичній діяльності взаємодія оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України відбувається в таких випадках: по-перше, при необхідності використання в інтересах слідства результатів оперативно-розшукової діяльності; по-друге, для застосування під час розслідування кримінальної справи, яка знаходиться в провадженні слідчого, оперативно-розшукових (оперативно-технічних) можливостей органу дізнання; по-третє, коли ним самостійно здійснюється досудове розслідування у формі дізнання; по-четверте, при виконанні оперативними підрозділами доручень та вказівок слідчого про проведення слідчих/розшукових дій або наданні допомоги слідчому в їх проведенні [5, с. 44].

З огляду на викладене, варто окремо зауважити, що оперативні підрозділи НПУ в системі правоохоронних органів – це зазвичай окремі організаційно-управлінські структури, яким у правових приписах законодавства і відомчих нормативно-правових актах визначені завдання, компетенція та обсяг повноважень, у тому числі і у сфері оперативно-розшукової діяльності [4, с. 133].

Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності, яке сьогодні, в умовах воєнного стану діє в Україні, чітко розмежує цю діяльність та кримінальний процес. При цьому оперативно-розшукова діяльність значною мірою спрямована на забезпечення, «обслуговування» кримінально-процесуальної діяльності.

Отже, під взаємодією оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України слід розуміти засновану на вимогах закону і відомчих нормативно-правових актів, узгоджену за проміжними і кінцевими цілями діяльність адміністративно і службово-незалежних один від одного органів, яка координується слідчим і здійснюється при комплексному поєднанні та ефективному використанні повноважень, методів і засобів, що ними наділені ці органи, для розкриття кримінальних правопорушень вчинених в установах виконання покарань ДКВС України [7, с. 650].

Наведене визначення взаємодії передбачає необхідність теоретичного аналізу поняття «розкриття кримінальне правопорушення».

У сфері кримінального судочинства про розкриття кримінального правопорушення може йтися лише тоді, коли у кримінальній справі встановлені всі обставини, що підлягають доказуванню, і викриті особи що його вчинили. Таким чином, кримінальне правопорушення можна вважати розкритим тільки тоді, коли:

по-перше, достовірно встановлені обставини, які входять до предмета доказування у кримінальній справі;

по-друге, правильно кваліфіковані дії обвинуваченого;

по-третє, не допущено порушень вимог кримінально-процесуального законодавства [11, с. 187].

Тобто про повне розкриття кримінального правопорушення в найширшому розумінні цього слова можна говорити лише на завершальному етапі дізнання чи досудового слідства [5, с. 43].

З викладеного випливає, що швидкість розслідування кримінальних справ значною мірою зумовлена взаємодією з моменту отримання заяви чи повідомлення про діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, і до складання обвинувального висновку. Тобто взаємодія наділеними оперативно-розшуковою юрисдикцією це діяльність не ситуаційна, а постійна. Безумовно, оперативно-розшукова діяльність може проводитися і за межами процесу розслідування справи, але в такому разі вона направлена не на розкриття кримінальних правопорушень, а на їх попередження, припинення (якщо вчинення кримінального правопорушення тільки розпочато) або виявлення [9, с. 350].

З огляду на специфіку діяльності правоохоронних органів на практиці інколи мають місце вимоги до особи, яка взаємодіє з оперативними підрозділами, сприяти вирішенню завдань, поставлених перед останніми у сфері опе-

ративно-розшукової діяльності. Подібна позиція базується на тому, що в ході взаємодії мають вирішувати не тільки (або головним чином) завдання дізнання і досудового слідства, інтересам якого підпорядкована і робота взаємодіючих сторін, але й оперативно-розшукові завдання оперативних підрозділів. Вважається, що наведене визначення взаємодії звужує рамки її результативності та не орієнтує співробітників відповідного органу на максимальне використання існуючих можливостей для вирішення поставлених перед ними оперативно-розшукових завдань [4, с. 135].

Зрозуміло, що без належної допомоги особі зазвичай складно забезпечити належну якість та повноту розслідування справи, швидко встановити й розшукати кримінальне правопорушення тощо. Без використання результатів оперативно-розшукової діяльності, їх сил і засобів уповноважені особи досить часто стають безсилі у своїй роботі по збиранню і перевірці доказів, особливо у справах про кримінальні правопорушення, вчинені в умовах неочевидності. Отже, в правоохоронних органах оперативно-розшукова діяльність є опірною базою при провадженні дізнання і досудового слідства, незалежно від того, порушена кримінальна справа на підставі оперативних матеріалів чи на інших підставах. Недооцінка ж слідчим значення взаємодії досить часто позбавляє його можливості швидко і якісно розслідувати кримінальну справу, що впливає на якість розслідування взагалі [8, с. 156].

На підставі викладеного можемо справедливо констатувати, що взаємодія оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України щодо запобігання пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні являє собою спільну діяльність відповідних суб'єктів, яка має узгоджений, систематичний та цілеспрямований характер, спрямований на недопущення розповсюдження кримінальних правопорушень вчинених в установах виконання покарань ДКВС України шляхом вчинення нормативно визначених та узгоджених за місцем і часом дій із застосуванням відповідного правового інструментарію.

Як показало наше дослідження, лише об'єднаними зусиллями та ефективною взаємодією оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України можна ефективно запобігати пенітенціарній злочинності в умовах воєнного стану в Україні.

Саме єдність задач має служити ефективним стрижнем ефектвної взаємодії, взаємодією оперативних підрозділів НПУ з ДКВС України. При цьому кожний учасник взаємодії має нести персональну відповідальність за свої дії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 26.06.2024).
2. Легецький М.П. Адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням, вчиненим неповнолітніми, у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 208 с.
3. Пшеничний В.Г. Запобігання поширенню наркотизму в Україні (кримінологічна та кримінально-правова характеристика): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2005. 209 с.
4. Свиначенко Ю.П. Шкута О.О. Нормативно-правове регулювання взаємодії оперативних підрозділів з органами дізнання та досудового слідства. Правові новели № 22 Т. 3/2024 С. 131-136. URL: http://legalnovels.in.ua/journal/22-3_2024/23.pdf
5. Свиначенко Ю.П. Шкута О.О. Особливості взаємодії оперативних підрозділів з органами дізнання та досудового слідства. *Держава та регіони*. Серія: Право, 2024 р., № 1 (83) том 2 С. 42-46. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/1-2_2024/9.pdf
6. Фатхутдінов В.Г. Адміністративно-правове забезпечення громадської безпеки в Україні: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 445 с.
7. Шкута О.О. Дізнавач як суб'єкт запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2024 С. 649-652. URL: http://lsej.org.ua/5_2024/164.pdf
8. Шкута О. О. Сучасні проблеми реалізації кримінально-виконавчої політики як засобу запобігання злочинності. Теоретико-прикладний аспект. *Прикарпатський юридичний вісник* : зб. наук. пр. 2017. № 6 (21). Т. 2. С. 154–157. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=Pjuv_2017_6\(2\)_34](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=Pjuv_2017_6(2)_34)
9. Halunko Vira, Shkuta Oleh, Predmestnikov Oleh, Petrenko Nataliia, Holenko Nina. (2021) International experience in assessing the effectiveness of law enforcement agencies in crime prevention (Зарубіжний досвід оцінки ефективності правоохоронних органів у сфері запобігання злочинності) *Cuestiones Políticas*. Vol. 39. № 68 (enero-junio 2021). P. 343-355. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/35419/37520>
10. Oleh Shkuta, Marat Koval, Oleh Koropatov. State, structure and dynamics of crime in the penitentiary sphere of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10 № 3. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». P. 380-384 <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/2519>
11. Oleh Shkuta, Maksym Komiienko, Mykola Yankovyi. Foreign experience of preventing military and economic crimes (Зарубіжний досвід запобігання військово-економічній злочинності). *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8 № 4. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 185-190 URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1937/1946>